

Anne Provoost

Twee voedsters

Jutta boog zo ver als het ging over de reling van het balkon. Ze steunde. Ook als ze haar rug niet kromde, en haar gewicht zo veel mogelijk met haar armen schraagde, was de houding pijnlijk. De knopen van haar korset had ze losgemaakt. Ze had haar nek en haar borsten met water gekoeld. Maar het kleintje beneden was nog niet klaar. Het lag nog in zijn ledikant op de binnenplaats, feestelijk opgedirkt in zijn kanten hes, zijn zussen en nichtjes in uitwaaierende jurken om hem heen. Als ze ver genoeg voorover boog kon ze hem mooi zien: zijn ogen en mondje wijd open, zijn benen als krammetjes aan zijn kleine romp, zijn gestrekte vingers waaierend, zijn rode voetjes hoog boven zich uit.

‘Zuigelingen trappelen om de vliegen weg te houden,’ zei de oude min elke ochtend bij het bakeren, ‘hun beentjes mag je op een warme dag evenmin binden als de staart van een paard.’ Jutta geloofde het mens niet, maar sprak haar ook niet tegen. Ze kon het weten, allicht, ze had wel een paar kinderen grootgebracht. Dus had ze voor het feest de windsels van de kleine kijkman losgemaakt.

De kaarsen flakkerden in hun kandelaars. De genodigden die goed met het huis vertrouwd waren zaten al. De anderen wachtten op een teken van de gastvrouw. Er waren niet genoeg stoelen. Toch had na wat gewemel van rokken en benen iedereen een plek: de mannen vooraan, de vrouwen erachter, op de grond de nichtjes, hun kanten rokken als gevallen bloemblaadjes op de tegelvloer. Ze zagen er zwetend en verhit uit, nerveus en desondanks onbewogen. Een man in een lang gewaad trad naar voren. Hij ging naast de vont staan die die ochtend door de bedienden bij de waterfontein was gezet. Hij gaf een teken en de gastvrouw liep op hoge hakken naar het ledikant. Ze nam haar kleine kijkman eruit en bracht hem naar voren. Omdat het ineens weer muisstil was, werden de geluiden van de savanne hoorbaar: het blaffen van de aapjes in de struiken, vogels die schreeuwden als kinderen.

‘Martel jezelf niet zo, Jutta,’ zei de oude min aan het open raam. Haar haren in een wrong, haar tenen in vilten muiltjes waarmee ze dag en nacht geruisloos tussen de bedden bewoog, vouwde ze aan de schragentafel voor het raam doeken en lijfjes uit een mand. ‘Kom liever bij me zitten.’

De blokstoel waarnaar ze wees stond maar een paar stappen van Jutta af. Deson-

danks liet ze de reling niet meteen los. Met één hand zocht ze eerst houvast aan de raamstijl. Daar wachtte ze even, schoof vervolgens voetje voor voetje naar binnen. De rand van het kastje, de kant van het bed, ze hielpen haar overeind te blijven. Ze zette haar schouders hoog op, bezorgd dat haar voet achter het drempeltje zou blijven haken of dat de hond tegen haar op zou springen, en haalde maar bijtijds de matras. ‘Gaat het wel?’ vroeg de oude min toen ze neerzeeg.

Half rechtop vond ze doorgaans het comfortabelst, kussens in haar rug, haar armen een eindje van haar bovenlijf af om zichzelf geen pijn te doen, maar dit keer deed ze geen moeite om een houding te vinden. Haar hoofd in een knik tegen de muur, kloppende pijn in hoeken van haar lijf die ze niet kon aanwijzen, sloot ze haar ogen om het draaien van de kamer niet meer te zien.

Ze schrok wakker van gehuil in het trappenhuis, het klapperen van een deur. In haar slaap had ze al gehoord dat het de kleine kijkman was die weende. Ze tilde haar hoofd op, ging ogenblikkelijk rechtop zitten. De deur zwaaide open, maar het was de hond die met bestofte poten de kamer in kwam. De oude min zat aan de rand van haar bed. ‘Goed dat het kleintje zo brult,’ zei ze. ‘Hoe harder hij weent, hoe meer hij de kwelgeesten verjaagt.’

‘Duurt het nog lang?’

‘Ze zijn bezig. Het is dat koude water op zijn hoofdje, daar schrikt hij van. Je moet niet luisteren. Het geschrei doet je melk toeschieten, dus houd je oren dicht.’

Jutta liet zich op de matras terugvallen, zuchtte diep. Alsof ze het geluid kon afsluiten, haar plek in dit bed zo ver van huis kon wegdenken! Haar borsten waren hard als onrijp fruit, de rechter pijnlijker dan de linker. Toen ze klein was, was het haar wel eens gelukt iets gedaan te krijgen door haar wensen voor zich uit te prevelen. Praten kostte nu te veel moeite, dus prevelde ze in gedachten: ‘Kom naar boven, kijkman. Kom nu meteen.’

‘Maak jezelf bloot. Dat verlicht,’ zei de oude min. ‘En ga op je zij liggen. Je beste kant knelt altijd het meest.’ Haar mouw gerafeld, haar eigen borsten stevig ingesnoerd alsof ze elk misverstand wilde uitsluiten, boog ze naar Jutta toe. Haar nagels waren kort afgekloven, de huid eromheen kurkdroog. Ze keek naar de blauwe aders in Jutta’s borsten, de glazige verkleuring opzij van de tepel.

Jutta kermde. Verschrikt sloeg ze haar armen voor haar borst, hield haar hemdje dicht, ademde pas uit toen ze zag dat de oude min weer ging zitten. Ze draaide haar rug naar de vrouw toe, huiverig voor haar gezicht, haar lippen, de levervlekken op haar handen.

De min maakte een sussend geluid. ‘Ik ga het niet opnieuw doen,’ zei ze. ‘Ik weet dat ik je zeer heb gedaan gisteren. Ik was mijn geduld kwijt en ik wilde dat je het

zou leren. Hoor je me? Je hoeft niet te vrezen. Ik ga het niet opnieuw doen.'

Ze had Jutta onverhoeds vastgegrepen. Ze had haar schouder onder haar arm gekneld, haar kin in haar nek gezet, haar tepel gegrepen, gerekt, met haar eeltige vingers gekneed. Jutta had gekreund van de pijn. De oude vrouw had gesnauwd, had gezegd dat het genoeg geweest was met haar aanstellerij. Ze was de beweging blijven herhalen: knijpen, drukken, knijpen, drukken, en de melk was in de lakens gevloeid.

Jutta schoof op tot tegen de muur, haar elleboog als een spies naar de oude min gericht.

'Ik weet een handigheidje met een fles,' zei de oude vrouw. En dan, fluisterend, alsof er een tweede persoon in haar huisde die het beste met haar voorhad. 'Laat je niet kennen, Jutta. Je weet dat het zo niet gaat. Je moet zelf van je melk af zien te komen, of wil je dat ze je terug naar huis sturen?' Uit een handdoek wikkelde ze een kolf, ze hield hem voor haar op. 'Eerst maak ik hem warm. Het ding zuigt zodra de lucht vanbinnen afkoelt. Het doet geen zeer. Ik maak de hals koud voor ik hem tegen je aan zet.'

'Blijf van me af, harpij!' lispelde Jutta. Ze sloot haar ogen maar de min zei al niets meer. Ze hoorde nog haar kuchen, het snorkelende geluid in haar neus, het schrapen, het doorslikken van het slijm. De vrouw legde nu en dan haar benige hand op Juttas voorhoofd. Ze trok het laken van Jutta af voor de koelte, maar Jutta schoof het terug, werktuigelijk en geruisloos, als een ooglid dat zich van vermoeienis iedere keer weer sluit.

Het volgende wat ze gewaarwerd is dat het oudere zusje in de kanten jurk op de matras werd neergezet. Ze had een plakkerig stuk gebak in haar hand, ze zoog er meer op dan ze erin beet. Ze zag er nog altijd verhit uit, het spel met haar nichtjes beneden had haar dol gemaakt.

Ze krabbelde van het bed af, ze weigerde tegen de koortsige Jutta aan te liggen. De oude min onderschepte haar en zette haar op haar arm. Zij had het meisje gezoogd. Alle kinderen in dit huis waren door haar gevoed en gespeend. Voor de kleine kijkman was ineens haar melk te oud bevonden en werd Jutta ingehuurd.

De oude vrouw duwde het blonde kopje van het zusje naar Jutta toe. 'Doe nou even, een beetje maar, je vindt het lekker.'

Het kind keek naar de tepel, niet begrijpend, haar ruggetje kaarsrecht in haar stijve jurk, op haar lip een snottebel. Ze veerde door haar beentjes, het stro in de matras knerpte onder haar gewicht. 'Nee. Nee-eh,' zei ze hoog.

'Goed dan,' zei de min, 'Kom dan eerst even bij mij, mij vond je altijd lekker.' Ze rukte aan haar halsopening, knoopte haar borststuk los. Met haar andere hand

hield ze het meisje in een houdgreep. Ze had een eigen kind gehad, lang geleden. De jongen was met geitenmelk opgegroeid. Jutta had hem een keer gezien, hij was net zo harkerig als zij. Hij kwam haar om geld vragen, toonde verder geen teken van aanhankelijkheid.

Het zusje spartelde zich uit haar greep los en ging met haar hoofdje op haar ene schouder aan de deur staan. 'Ik wil beignets,' zei ze. Ze hakkelde aandoenlijk bij het woord dat ze nog maar net die dag had geleerd.

'Ja, jaaah, ga maar naar het feest terug, klein schepsel,' kirde de oude min, en het kind rende de kamer uit, de hond in huppelpas achter haar aan.

'Ze wil zich zelfs niet meer door me laten kussen. Dat doet ze na van haar broers, die willen ook niet meer. Zolang ik jong was lieten de kinderen toe dat ik hen aanraakte. Nu hoef ik me nog maar over hen heen te buigen of ze huiveren. Mijn vel, mijn gebit, alles vervult hen met afgrijzen. Ze houden hun adem op als je tegen hen praat, ze blijven uit je buurt omdat ze je darmen horen werken. Ze verstijven als je ze bij je roept. Ze laten zich niet meer strelen.' Ze draaide langzaam haar hoofd boven haar versteende rug. Haar borsten waren van hout, wist Jutta, ze had ze gezien bij het baden, ze waren donker en generfd. Op andere plaatsen was de kleur uit haar verdwenen, de haartjes op haar hoofd en haar gelaat waren vergrijsd. Haar mond zat diep in haar gezicht, allicht was haar speeksel zo zuur als het rook. Als over een paar maanden de kleine kijkman vast voedsel nodig had, zou zij het niet kunnen voorkauwen; ze was even tandeloos als hij.

Het gehuil van de zuigeling beneden werd krachtelozer, hield korte tijd later op. Nu was het wachten tot hij weer wakker werd, geen mens die eraan zou denken om het kleintje te storen in zijn slaap. Het feest voltrok zich, de broden versneden onder wit gesteven servetten, de schildjes van de tijgergarnalen in hoopjes op de randen van de borden, de pudding uitgesmeerd in de kommen, de beignets erin gedrenkt.

'Maar het is goed werk,' zei de oude min na een lange stilte. 'Je zult veel vriendschap kennen. Zorg dat je melk hebt en je zult een mooi leven hebben.' Ze leunde naar achteren, zette haar ellebogen op de matras en strekte haar benen. De vilten muiltjes ploften op de plankenvloer. Ze legde haar hoofd neer ter hoogte van Jutta's schouder.

Jutta schrok van de plotse nabijheid op de matras. Ze keerde zich van de muur weg om te kijken wat de vrouw van plan was. De hobbel in haar borst schrijnde, haar tepel spande en voelde rauw. De kolf lag niet ver van haar vandaan, met de opening naar haar toe, gapend, gulzig.

'Dan pieker je over manieren om jezelf te verlossen,' zei de min. 'Ik heb ook

gefantaseerd dat ik mezelf kon helpen, dat doen alle vrouwen. Lippen te hebben die ver genoeg reiken, daar droom je van. Maar dat gaat niet, daarvoor staat onze nek niet in de juiste hoek.'

Jutta zag het beeld van de nek even voor zich. Het amuseerde haar, ondanks haar onbehagen. Ze ondervond een raar soort weerloosheid, in haar schouders en in haar rug, waardoor ze tussen de matras en de muur leek weg te zakken. Nooit eerder was iemand bij haar in bed komen liggen, alle omhelzingen die ze had gekend voltrokken zich in de bosjes of in het hooi.

'Soms denk ik: ik heb gedroomd. Ik heb alleen maar gedroomd dat ik als jonge vrouw het schip nam hierheen, bijna meteen mijn man verloor aan de koorts, een kind kreeg en het werk in dit huis aanvaardde. Straks word ik wakker en moet het allemaal nog beginnen.' Ze klokte, het leek bijna op lachen.

Jutta kon niet anders dan haar mondhoeken omhoog te trekken. Zonet nog stijf en afgemeten als de gerechtigheid lag de oude min nu naast haar. De wrong op haar hoofd raakte los, kleurloze haartjes dun als zijde van jaren kammen waaierden over de peluw. Ze leek onverwacht beweeglijk, ineens, niet langer gehinderd door haar boorden en rokken. Vriendelijker ook, meer de min die ze zag wanneer ze de kinderen bejegende. Ze had haar met de oudsten in de weer gezien, haar viltten muiltjes verruild voor holsblokken. In de zandkuilen op de binnenplaats hadden ze boompjes geplant waarvan zij de vruchten niet meer zou eten, de aarde op de wortels met hun zolen aandrukkend.

'Alle uitersten heb ik gekend. Je weet wel, van die momenten dat je zegt: een geluk dat ik niet ben doodgegaan voor ik dit meemaakte. En omgekeerd, van die momenten dat je zei: was ik maar dood.' Ze schoof haar droge handen omhoog, legde ze op haar ribbenkast, streelde met toewijding de zere borst.

Jutta bewoog niet. Ze rook de vrouw naast zich, de luchtjes van jaren in haar kleren en oksels opgeslagen. Ze luisterde naar de geluiden beneden, het rammelen van de hangbrug ver weg. 'Ik heb u een harpij genoemd,' zei ze na enig weifelen.

Nu lachte de oude min echt. Ze rolde Jutta's hemdje helemaal omhoog. 'Ja, dat is waar. Ik dacht ook dat ik dat had gehoord!'

Jutta legde haar handen voor haar gezicht, het voelde warm, van de koorts, van de schaamte, ze wist het niet. Ze sloeg zich op de wang. Ze strafte zichzelf voor de gemene uitval. Ze lachte, samen lachten ze; ze lagen in hetzelfde bed. Ze waren warm en klam en wachtten op de zuigeling. De oude min rolde tegen haar aan, tilde haar hoofd op. De kaken die weken, de mond die naderde, eerst naar binnen getrokken als een aars, dan uitstulpend als een snavel. De neusvleugels wijd open, de adem zwaar van de inspanning, verloor de oude vrouw de jonge, onervaren voedster van de melk die haar ziek maakte, met smartelijk, fronsend zuigen.